

O‘ZBEKISTONDA QISHLOQ XO‘JALIGI MAHSULOTLARINI EKSPORT QILISH KO‘RSATKICHLARINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY NAZARIY ASOSLARI

Xalqaro Nordik universiteti

magistranti

Muzhda Parwoni

muzhdaparwoni9@gmail.com

+998902772952

ORCID(0009-0003-0603-181X)

Annotatsiya

Ushbu tezisda O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligi mahsulotlarining eksport salohiyati sifatining ilmiy nazariy asoslari tahlili amalga oshiriladi. Tadqiqotda O‘zbekiston qishloq xo‘jaligi sektorining eksport ko‘rsatkichlarini rivojlantirish yo‘nalishlarini tahlil qilishda bir qator rasmiy manbaalardan, xususan Jahon banki va Xalqaro valyuta fondi tomonidan taqdim etilgan rasmiy statistik ma’lumotlardan foydalaniladi.

Kalit so'zlar: eksport, eksport ko‘rsatkichlari, qishloq xo‘jaligi mahsulotlari, iqtisodiyot, O‘zbekiston.

Kirish

O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligi mahsulotlari eksporti ko‘rsatkichlarining ilmiy nazariy asoslari turli iqtisodiy, qishloq xo‘jaligi va savdo nazariyalarini o‘z ichiga olgan ko‘p qirrali va murakkab mavzudir. O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligi mahsulotlari eksportini ta‘minlovchi asosiy ko‘rsatkichlarni tushunish ishlab chiqarish darajasi, bozor talabi, savdo siyosati, texnologik taraqqiyot va jahon bozori tendentsiyalari kabi omillarni chuqur tahlil qilishni talab etadi. Ushbu ko‘rsatkichlarni ilmiy nuqtai nazardan o‘rganib, siyosatchilar va manfaatdor tomonlar O‘zbekiston qishloq xo‘jaligi sektorining eksport ko‘rsatkichlarini oshirish uchun asosli qarorlar qabul qilishlari mumkin.

O‘zbekiston boy qishloq xo‘jaligi mahsulotlariga ega bo‘lgan paxta, meva-sabzavot va g‘alla kabi turli xil qishloq xo‘jaligi mahsulotlari bilan mashhurdir. Ushbu mahsulotlar eksporti mamlakat iqtisodiyotida muhim o‘rin egallaydi, hamda yalpi ichki mahsulotga salmoqli hissa qo‘shib, aholining katta qismini ish bilan ta‘minlash imkonini beradi.

O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini eksport qilish salohiyatini rivojlantirish yo‘nalishlari.¹

✓ *Qishloq xo‘jaligi mahsulotlari sifatini oshirish:* Qishloq xo‘jaligi mahsulotlari sifatini oshirish xalqaro bozorlarga chiqish va eksport standartlariga javob berishda muhim ahamiyatga ega. Bunga zamonaviy dehqonchilik texnikasiga investitsiyalar kiritish, sifatli hom ashyo materiallaridan foydalanish va ilg‘or qishloq xo‘jaligi amaliyotini (GAP) joriy etish orqali erishish mumkin.

✓ *Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini diversifikatsiya qilish:* O‘zbekiston qishloq xo‘jaligi asosan paxta yetishtirishga tayanadi, bu esa uni narxlarning o‘zgaruvchanligiga va yo‘qori bozor riskiga olib keladi. Qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishini diversifikatsiya qilish bu xatarlarni kamaytirish va yangi eksport imkoniyatlarini yaratishga yordam beradi.

✓ *Infratuzilmani rivojlantirish:* Qishloq xo‘jaligi uchun infratuzilmani rivojlantirish eksportni oshirish uchun muhim ahamiyatga ega. Bunga transport tarmoqlarini yaxshilash, omborxonalar qurish, qayta ishlash va qadoqlash korxonalariga sarmoya kiritishni o‘z ichiga oladi. Osiyo taraqqiyot banki (OTB) O‘zbekiston hukumati bilan mamlakatning turli hududlarida irrigatsiya tizimlarini yaxshilash va agrobiznes klasterlarini rivojlantirish bo‘yicha hamkorlik qilmoqda.

✓ *Xalqaro bozorga kirish:* Tariflar, kvotalar, sanitariya va fitosanitariya choralari (SPS) kabi turli savdo to‘siqlari tufayli mamlakat qishloq xo‘jaligi sohalari xalqaro bozorlarga chiqishida qiyinchiliklar vujudga kelishi mumkin. Hukumat ushbu to‘siqlarni kamaytirish yoki bartaraf etish uchun asosiy savdo

¹Yuldashev, N. K., Nabokov, V. I., Nekrasov, K. V., & Tursunov, B. O. (2021). Innovative and export potential of the agro-industrial complex of Uzbekistan. In E3S Web of Conferences (Vol. 282, p. 06004). EDP Sciences.

hamkorlari bilan erkin savdo bitimlari (FTA) bo'yicha muzokaralar olib borishi mumkin.

✓ *Texnik salohiyatni oshirish:* Fermerlarning xalqaro eksport standartlariga javob berishi va jahon bozorlarida samarali raqobatlashishi uchun texnik yordam va salohiyatni oshirish zarur. Hukumat oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti (FAO), Xalqaro qishloq xo'jaligini rivojlantirish jamg'armasi (IFAD) va Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (YTTB) kabi xalqaro tashkilotlar bilan zamonaviy dehqonchilik texnikasi, bozor tahlili, biznesni rejalashtirish bo'yicha o'quv dasturlarini realizatsiya qilishi mumkin.

O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini eksport qilish salohiyatini oshirishning mamlakat iqtisodiyotiga ta'siri.²

O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlarining eksport salohiyatini oshirish mamlakat iqtisodiyotiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ushbu ta'sir iqtisodiyotning turli sohalari va jabhalarida kuzatilishi mumkin. Bular:

✓ *Iqtisodiy o'sish:* Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining eksport salohiyatini kengaytirish orqali O'zbekiston umumiy iqtisodiy o'sishni oshirishi mumkin. Eksportning ko'payishi daromadlarning oshishiga olib keladi, bu esa o'z navbatida YaIM o'sishiga yordam beradi. Ushbu o'sish ko'proq ish o'rinlarini yaratishi, daromad darajasini oshirishi va iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirishi mumkin.

✓ *Valyuta tushumlari:* Qishloq xo'jaligi eksporti O'zbekiston uchun valyuta tushumining muhim manbai bo'lib xizmat qiladi. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini eksport qilishdan olinadigan daromad mamlakat to'lov balansini barqarorlashtirish, valyuta kursini mustahkamlash va valyuta zaxiralarini shakllantirishga yordam beradi. Bu, o'z navbatida, mamlakatning xalqaro savdo va tashqi qarzlarini boshqarish qobiliyatini oshiradi.

✓ *Iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish:* Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining eksport salohiyatini oshirishga e'tibor qaratish O'zbekiston iqtisodiyotini

²Eshov, M., Amirov, L., & Askarova, M. (2021). Development of the agricultural sector and its importance in Uzbekistan. In E3S Web of Conferences (Vol. 244, p. 03014). EDP Sciences.

diversifikatsiya qilishga yordam beradi. Tabiiy resurslar yoki ishlab chiqarish kabi yagona sektorga haddan tashqari qaramlik iqtisodiyotni global bozorlardagi tebranishlarga nisbatan zaif holga keltirishi mumkin. Qishloq xo‘jaligi eksportini rag‘batlantirish orqali O‘zbekiston o‘zining boshqa tarmoqlarga qaramligini kamaytirishi va yanada muvozanatli iqtisodiy tuzilma yaratishi mumkin.

✓ *Qishloq xo‘jaligi taraqqiyoti:* Qishloq xo‘jaligi qishloq iqtisodida, ayniqsa O‘zbekiston kabi aholisining katta qismi qishloqlarda istiqomat qiladigan mamlakatlardamuhim o‘rin egallaydi. Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarining eksport salohiyatini oshirish infratuzilmani yaxshilash, texnologiyalarni joriy etish va qishloq hududlariga sarmoya kiritishga olib kelishi mumkin. Bu qashshoqlik darajasini pasaytirish, turmush darajasini oshirish va inklyuziv o‘shishga yordam berishi mumkin.

Xulosa

O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini eksport qilish ko‘rsatkichlarini ishlab chiqishning ilmiy nazariy asoslari xalqaro savdo nazariyasi (qiyosiy ustunlik), qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti, statistik tahlil (indikatorlar orqali tendentsiyalarni aniqlash) bilan asoslanadi. Ushbu asoslar O‘zbekistondan qishloq xo‘jaligi eksportini ta‘minlovchi omillar haqida muhim tushunchalar beradi hamda ushbu sektorda raqobatbardoshlikni oshirish va barqaror o‘shishni ta‘minlashga qaratilgan siyosiy qarorlar qabul qilishda yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Baxtiyorovich, B. F. (2024). O‘zbekistonda mustaqillik yillarida qishloq xo‘jaligidagi o‘zgarishlar. Лучшие интеллектуальные исследования, 19(2), 225-228.
2. Yuldasheva, H. (2022). Meva-sabzavotlarni saqlash, qayta ishlash jarayonida yo‘qotishlarni oldini olish asosida qo‘shilgan qiymatni ko‘paytirish yo‘llari. Евразийский журнал академических исследований, 2(13), 42-46.
3. Dadabaev, U. A. U., Isadjanov, A. A., Sodikov, Z. R., Mukhitdinov, S. Z., & Batirova, N. S. (2021). Ways to increase the export potential of agricultural

products of Uzbekistan in a pandemic. *International Journal of Modern Agriculture* ISSN, 2305-7246.

4. Yuldashev, N. K., Nabokov, V. I., Nekrasov, K. V., & Tursunov, B. O. (2021). Innovative and export potential of the agro-industrial complex of Uzbekistan. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 282, p. 06004). EDP Sciences.

5. Eshov, M., Amirov, L., & Askarova, M. (2021). Development of the agricultural sector and its importance in Uzbekistan. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 244, p. 03014). EDP Sciences.

6. Ortikov, A., & Vacek, T. (2018). Comparative advantage: products mapping of Uzbekistan's agricultural exports.